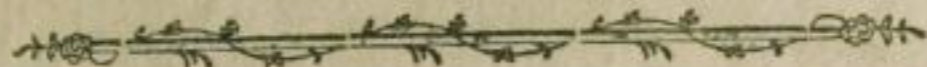


2487

DE
MORBIS EX SENIO



AUCTORITATE
GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS
PRAESIDE

D. IOANNE CHRISTOPHORO
POHLIO

PATHOLOGIAE PROF. PVBL. ORD. FACVLT. MEDICAE
ET COLL. B. M. VIRG. SENIORE ACAD. DECEMVIRO
COLLEG. MAI. PRINCIPVM COLLEGA PHYSICO
PROVINC. ET ACAD. IMPERIAL. N. C.
SODALI

PRO GRADV DOCTORIS
OBTINENDO

AD DIEM XIX. SEPT. A. R. S. MDCCLXXVII
DISPVTABIT

CHRISTIANVS HENRICVS HAENEL
DRESDENSIS
MEDICINAE BACCALAVREVS

LIPSIAE
EX OFFICINA LANGENHEMII

athol. spec.

17,54

*Morbi aetatum
Patholog. 230.*

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.



DE
MORBIS EX SENIO

§. I.

Prooemium.



Si hominem a primo partus momento vsque ad mortem comitamur et mutationes eius varias cogitando persequimur, omnia eius organa tam sapienter esse ordinata atque constructa inuenimus, vt certe statui eius, in diuersa aetate diuerso, plane accommodata deprehendamus, indeque colligere possimus, cur alia officia in statu foetus, alia in infanti, alia tantum in virili possint produci. Incrementum quidem omnes partes successu temporis capiunt, sat tamen

A 2

ce-

celere in foetu et puero, cuius rei cauffae in ipsa corporis structura latent, vsque dum plane perfectae et ad praestanda varia officia aptae redditae fuerint. In quo statu per definitum tempus permanent, vt nullum vltius incrementum obseruetur: quamquam enim corporis partes quotidie nutriuntur destructaeque instaurantur, tamen nouae non formantur, nec iam praesentes longitudine et latitudine extenduntur, vnde nouum eas vere incrementum capere, contendere non possumus. Omne hoc negotium ad nutritionem pertinet. Quem autem fugit, fluida corporis nostri, per perspirationem externam et internam, per fauces, vrinam et sic porro imminuta, quotidie instaurari per assumpta alimenta ac potulenta? Nec minus notum ac vulgare est, solida etiam mutari, quamquam sunt, qui contendunt, fluida tantum mutari, idque argumentis, non satis firmis tamen, comprobatum ire studeant. Si ergo solida aequilibrium cum fluidis seruant, si omnes actiones bene peraguntur, hominem sanum et perfectum dicimus, cui statui terminum inde ab anno eius vigesimo tertio aut quinto vsque ad annum quadragesimum circiter ponimus, iam enim nec crescit nec decrefcit, sed semper, si vitia diaetae euitat, bene nutritur et quasi similis permanet. Tela cellulosa, quae adipem, ob nutritionem copiosam in infantili aetate collectam, seruabat et obesitatem efficiebat, in iuuenili, vbi ossa et vasa cum reliquis partibus in longitudinem extenduntur, necessario consumitur, nec renascitur, nisi iuuenis plenarium attigerit incrementum. Hoc vero ita fieri, facile apparet atque ratio eius rei in promptu est. Quodsi enim corpus bene nutritur, materia alibilis ad restituenda deperdita sufficit, incrementum iam persistens nil vltius poscit, tela cellulosa non stricta, sed laxa est,
inde

inde multum in eius interstitia deponi et obesitas sic generari potest. Sed decrefcit iterum post aliquod tempus, quo homo vixit, id quod etiam secundum leges, a creatore stabilitas, sequi debet. Omnes actiones labefactantur, in vno tamen citius, quam in altero, quoad nempe vel bene nutritus fuerit, vel vitia diaetae euitauerit, vel morbis variis minus vel plus debilitatus fuerit, cuius rei causa in arctatione vasorum, rubrum sanguinem vehentium, vel eorum plenario collapsu quaerenda est. Fibra enim stricta fit, quoniam interstitia cellularia fibrae, in quibus certe magna vis toni, ut dicunt, i. e. flexibilitatis et resistentiae aequalis posita est, vt iure a recentioribus defenditur, non sufficiens nutrimentum accipiunt, et inde dissipato vndique fluido plana ac solida fiunt, partesque vicinas comprimunt. Minuitur porro exinde perspiratio interna, humor enim perspirabilis gelatinosus fit et vbique in partibus interioribus haeret, ita vt fibrae cellulosae ac musculosae collabantur et vere crassiores fiant, atque tumores variu generis, scirrhi aliaque procreentur. Vis nervorum imminuitur, sensus inde debiliores redduntur, humores porro vel stagnant, et ob partes solidas debilitatas circumire non possunt, et ob crudas partes, quae iis immixtae manent, ob debilitatem solidorum acres fiunt et tandem corrumpuntur. Ex quibus omnibus patere arbitror, hoc aequilibrio solidorum et fluidorum sublato, non posse non varios morbos oriri, qui solum hunc statum hominis comitentur, ita vt semper vnaquaeque aetas morbos sibi proprios et quasi peculiare habeat. Sunt vero hi morbi tam frequentes, in vno leuiore, in altero grauiore, vt pauci inueniantur hominum, qui etiam si optimo diaetae regimine vsi, nec morbis puerilis et iu-

venilis aetatis debilitati fuerint, non exemplo comprobant, senectutem ipsam, etsi tranquilla sit, morbum esse. Hos igitur morbos quantum praesentis libelli limites permittant, iam percurramus et secundum loca, quae occupant, itemque causas, quae eos in senectute efficere soleant, breuiter examinemus, quo appareat, num in hoc solo stadio humanae vitae, nec in aliis, procreari possint.

§. II.

De siccitate senili.

Diximus iam, fibram rigidam fieri, vasa collabi, humorum progressum sic retardari, eos stagnare, corrumpi, atque exinde causas generales morborum, senectuti propriorum, nasci. Nostrum quidem esse videri possit, modum, quo haec omnia fiant, ex physiologicis principiis deducere, sed cum partim haec iam a HALLERO *) aliisque copiose sint tractata, partim nos tantummodo indolem horum morborum, eorumque sedem indagandam nobis proposuerimus, haec nominare tantum sufficiat. Distinguamus vero morbos, quibus senes vexari solent, in morbos solidorum et fluidorum, et inueniemus vtrumque varia ratione laedi. Senes siccitate laborare, quotidianae experientiae testimonio ita confirmatum est, ut nulla fere dubitatio locum habeat; oritur vero ista siccitas ex immunita humorum copia, quorum omnes, inprimis vero succus

*) In Element. physiolog. Tom. VIII. conf. item Disput. nostra de fibra senili, Lipsiae 1746 in 4to et CAR. GERNET dissertatio de siccit. senilis effectibus, 1753 in 4to.

cus lymphaticus et nutritius, parciores, spissiores adeoque minus apti ad nutritionem praestandam fiunt. Interstitia minima cellularia, quae fibram minimam aequae ac maximam intercedunt, non repleri in senes possunt; unde flexibilitas iusta, elasticitas et exinde vigor neruorum in senes sensim paulatimque deficient, necesse est. Initium ergo ficitatis senilis in minimis partibus quaerendum est, quippe quae a partibus simplicioribus ad partes compositas maiores propagatur. Fluidis inde dispersis in senibus necessario ossa rigida et fragilia fieri debent, quoniam terrarum particularum maior copia adducitur, et glutinosae medullares, quae lubricant, fere deficient; unde ossa sicca redduntur et leuissima ex causa franguntur, uti observationes luculentissimae et certissimae chirurgos omni tempore docuerunt. Oritur exinde et coalitus ossium, quoniam liquor intermedius inter duo ossa, qui ad nutritionem epiphysium et lubricationem articulorum tam necessario requiritur, iam et parcior et spissior affluit, quapropter vertebrae, ad se accedentes propius, cartilagineas intermedias premunt, terunt et inter se coalescunt, quo facto tota tandem spina versus anteriora flectitur, ita ut ex hac causa senes gibbosi fieri soleant. Praeter hanc mutationem, quae in ossibus fit, etiam in osseam substantiam aliae partes mutantur, molliori in iunioribus structura praeditae, in quas superflua pars terrea tempore senii transfertur, ita ut vasa, ligamenta, glandulas, cartilagineas, viscera, ut cerebrum, renes aliaque plane ossea fieri videamus, quorum exempla innumera apud scriptores extant.

§. III.

§. III.

Actiones corporis omnes in senibus laeduntur.

Omnia officia, quae solida et fluida mutuo in corpore animali praestant, actionum nomine a veteribus insignita nouimus. Sunt vero hae actiones animales, vitales, naturales et sexus, in iuuenili aetate ac in virili valde viuidae, debilitatae in senibus. Masticatio ob defectum dentium non rite peragitur, oesophagus contractus et rigidus cibos permeare non sinit, nisi in minimas partes diuisae sint; secretio liquoris saliuialis, gastrici, bilis, pancreatici labefactata est, inde digestio vel difficilis vel plane nulla existit, vnde chylus bonus non praeparari potest, nec ex eo bona lympham confici, quapropter nunc adeps in tela cellulari collectus, in minimis adeo resorbetur, vt fibrae rigidae fiant, vt supra diximus. Sensus externi hebetantur, ita vt plane nihil agant, vel maxime debiles deprehendantur, motus muscularis difficilis redditur, indeque totius corporis motus difficilis euadit. Respiratio et motus cordis debiliores fiunt, quam ob causam circulatio et secretio impeditur, et humores acriores redditi a superflua copia salis in humoribus serosis contenti, sitim magnam producunt, nutritii bonae notae humores non separantur, atque adeo vera nutritio inde impeditur ac imminuitur. Excretiones omnis generis, sudor, vrina, minuuntur et praeternaturalem indolem induere incipiunt. Animi affectus mutantur, sensus interni debiliores redduntur, id quod per externas actiones proditur, et senes fere omnia ea, quae iuuenes quaerebant et optabant, nunc odio habent et fugiunt. Actiones denique sexus minus vegetae fiunt, et tandem ob elasticitatem imminutam, vigorem

gorem neruorum amissum et secretionem lymphae seminalis impeditam plane tolluntur ac desinunt.

§. IV.

De morbis capitis senes prementibus.

Sed, his generaliter praemissis, progrediamur iam ad singulorum morborum descriptionem, et laesionem huius vel illius visceris in cauitatibus corporis paullo accuratius consideremus. Incipiamus itaque a morbis capitis. Oriuntur nempe saepissime dolores capitis in sene, quorum causa in magna copia sanguinis, versus caput impulsis, quaeritur, et venaesectio medicamentisque analepticis curari posse creditur. Quod si igitur in causas huius mali inquirimus, sane reperimus, sanguinem saepe non modo in vasis minimis capitis interioribus stagnare, sed etiam externe intet cerebrum ipsum et tunicas cerebri stagnare, quae turgentes a sanguine nimium extenduntur et dolores procreant, qui vel in vno tantum latere vel in vtroque sentiuntur. Alia causa latet in primis viis, si nempe ob debilem digestionem acrimonia coaceruatur, quae neruos irritando ex ventriculo per consensum paris vagi et nervi intercostalis ad cerebrum vsque propagatur et dolores gignit. Quamquam vero in priori casu saepe venaesectio non sine fructu et bono successu institui posse videtur, experientia tamen nos docuit, eam saepe cum aegroti damno administrari, quoniam ita debilitari senesprehendimus, vt, vncius quibusdam sanguinis amissis, omnibus viribus destituti morirentur. Indicantur potius maiori cum fructu leniter roborantia, quae tonum ac elasticita-

B

tem

tem iustam cordis restituunt, simulque contractionem eius et resistantiam minimorum vasorum versus cor augment. In altero casu, medicamentis acrimoniae contrariis inuolventibus praemissis, vsurpanda sunt tonica stomachica, quae irritationem lenem producunt et spasticos capitis dolores leniunt. Haec omnia accurate a medico attendenda sunt, quoniam saepissime praesagia apoplexiae insequentis esse solent. Sanguis, ex vasis stillans, saepe vel maiori vel minori cum vi per nares et os effunditur, id quod repletionem vasorum capitis primo intuitu indicare videtur, si a iunioribus concludimus. Sed experientia docuit, saepe nostram suspicionem hic falli posse. Haeret enim caussa in abdominalibus vasis et visceribus, praecipue hepate, systemate venae portae et liene, id quod ex sensu pressionis in illis locis, obstructione aluina aliisque symptomatibus colligitur, quapropter si balneis, vasorum nimiam stricturam relaxantibus, nec non lenioribus laxantibus et opiatis tollere studemus, hunc speciosum impulsum sanguinis versus vasa capitis arcebimus, dum spasmum abdominalium vasorum cohibemus. In genere deriuatio acrium particularum a superioribus et inferioribus visceribus ad extremitates vel minus nobiles partes quam optime iuuat, producta per epispastica, per fonticulos et frictionem cum oleosis et pannis rigidis calidisque.

§. V.

De lipothymia et paralyse senum.

Accedunt porro lipothymiae, morbi a debilitate nervorum ut plurimum oriundi, et uti observauimus in
fe-

sectionibus demortuorum senum, a singulari extensione vasorum sanguiferorum in capite et inopia sanguinis ad caput fluentis. Quos quidem morbos quam saepissime apoplexia vel species eius variae sequuntur; paralyti enim senes leui ex causa afficiuntur vel vniuersali vel partiali. Quamquam vero non negamus, nervos semper affici, tamen primaria causa apoplexiae vel paraplegiae vel hemiplegiae in resistantia vasorum versus cor, vel plenarie, vel ex parte sublata, posita nobis esse videtur et initium effectus huius causae in cerebro et nervis inde exeuntibus quaerendum. Si enim in vasis minimis senum sanguis densus et crassus haeret, quoniam eorum vasa minima lateralia collapsa se et excretiones consuetas impediunt, respiratione ob difficilem transitum per pulmones difficili reddita, nulla alia via patet, nisi versus caput, nam inferiora omnia repleta sunt. Abit inde, expandit nimium vasa cerebri, colligitur, ab inferioribus versus superiora pellitur, partes interiores cerebri premit, ex quibus nervi egrediuntur, extranasatur, nervorum tremores, sensus imminutionem, et exinde motus defectum producit. Paralyti vel vniuersali vel partiali senes quam saepissime afficiuntur ac citius, quam iuvenes aut viri, quae cum symptomatibus, mox grauioribus, mox leuioribus, coniuncta est, causasque habet propemodum innumeras, plerumque tamen in indole corporis et structura eius interna mutata latentes, et a causa externa occasionali excitari solitas, quae ab auctoribus omnis aevi enumerantur et experientia confirmantur.

§. VI.

De apoplexia senes opprimente.

Nec raro antecedit in senibus paralyfin apoplexia, quae grauioribus symptomatibus stipata in iis, quam in iunioribus, etiam difficilius curari solet. Nam mirandum est, si nervos tensos, fibram rigidam, sanguinemque ad stagnationem ex his causis pronum esse, cogitemus, leuissimam causam, extra corpus positam, refrigerium e. g. repletionem ventriculi, aliaque, posse tam subito hunc morbum producere. In hoc morbo ex vasis erumpit sanguis, uti notum est, vel serum ex omni massa humorum versus caput dirigitur, in caua cellularia egreditur, vasa vicina vel tunicas premit et sanguinis stagnationem producit, adeoque effectum hunc edit, quem notione apoplexiae insignimus. Non semper subito senex moritur, si apoplexia afficitur, etenim plus vice simplici in diuersis casibus obseruauimus, eos iterum adhibitis medicamentis sanitati restitutos, vel ex parte saltem curatos esse, morbum vero post aliquod tempus rediisse et aegrum vel sensu et motu orbatum, per tempus vixisse, vel statim morte oppressum fuisse. Quaeritur omnino, an plethora in senes locum habeat, an sanguis vere abundet, an ex hac causa apoplexia oriri possit; cum senes potius vacuitate vasorum plerumque laborare videantur. Valde dubium saltem est, sanguinis tantam copiam in iis colligi posse, ut vasorum diameter naturalis non sufficiat, quoniam pluri mi senes parum alimenti assumunt, ob debilitata organa digestionis paucum chylum praeparant, indeque exiguam sanguinis mensuram efficiunt. Itaque potius causam rei in aequilibrio solidorum et fluidorum laeso positam esse
appa-

apparet. Solida eorum rigida ad stricturam magis disposita videntur, quam solida elastica iuniorum; plurima vasa minora plane collapsa sunt, non transire permittunt sanguinem, nec secretiones consuetas fieri, inde sanguis oleosis particulis crassioribus stipatus, subtilioribus priuatus, in vasis haeret, eaque distendit, quae cum resistere sufficienter non possint, et ab inferioribus accedente sanguine valde distendantur, vulgo rumpantur necesse est: sanguis vero extrauasatus cellulosam medullarem substantiam extendit, nervos premit et actionem eorum plane supprimit. Senum apoplexia inde longe antequam euenit, praesagiri potest, si eos accurate attendimus.

§. VII.

Eiusdem argumenti continuatio.

De variis enim illi incommodis conqueruntur, quae hebetudinem neruorum obstructionesque in vasis minimis hinc factas indicant. Officium igitur medici requirit, vt, iterata venae sectione sanguine pauco emissio, obstructiones hasce impedire ac tollere studeat. Nam etsi vires senis emissionem sanguinis frangi videntur, certum tamen est atque euictum, hoc vere non fieri, imo lassitudinem, quae sanguinis stagnantis sequela est, tolli, simul ac vasa nimium distenta nunc liberiora reddantur, et ad naturale magis robur iterum accedant. Si deinde copiam sanguinis spectamus, quam emittimus, parua est, subito restituitur, neque adeo vires aegri multum debilitari possunt. Si obseruationes omnis aevi medicorum

examinamus ac perpendimus, plures senes quam homines mediae aetatis curari inuenimus, et quidem multo lenioribus remediis, analepticis scilicet ac antispasmodicis, quam hos, quibus emetica, purgantia eaque repetita magna in dosi propinare cogimur. Immo senes haemorrhagia spontanea sanatos fuisse, experientia saepe confirmavit; ex quibus omnibus videmus, plethoram a strictura vasorum ortam, plerumque causam apoplexiae senum esse proximam, indeque indicationem medici eo dirigendam, ut venaesectione hanc causam statim remoueat, ac reliquis remediis, quae saepe frustra adhibentur, eam solam anteponat. Aegroto sic sanitati restituto, quam saepissime obseruauimus, quaedam relinqui, quae attentionem medici singularem poscunt. Etenim inter alia memoriae vis saepissime ita in iis debilitatur, ut et recentissime acta obliuiscantur; vel procliuitas in somnum remanet, qui senes magis debilitat, quam reficit. Vtrumque neruos laesos ac debiles redditos esse declarat, indeque id videndum est, ut hi, quantum fieri possit, robur suum recuperent. Medicamenta neruina sic dicta, quae ut plurimum in apoplecticis adhibentur, quo calor internus augeatur, ut castoreum, asa foetida, acida mineralia, saepe quidem symptomata, nunquam tamen vel saltem rarissime causam proximam tollere videntur. Equidem omnino arbitror, non satis accurate interdum attendi in apoplexia senum, quomodo neruorum laesio comparata sit. Obseruauimus enim saepius in aliis sensum omnem suppressum motu remanente, in aliis sensum ac motum simul laesos esse, ita, ut non vna eademque medicamenta bonum usum atque effectum praestare possint, hacque experientia nixus non plane a sententia eorum abhorreo, qui

qui alios nervos sensui, alios motui dicatos esse contendunt. Inveni in sene apoplectico, vbi sensus ab initio morbi vsque ad finem ita vt post instauratam sanitatem remanebat, plus vna vice vesicatoria e. g. mox postquam applicata erant, copiam humorum acrium quidem adduxisse et sensum ita auxisse, vt aeger de summis doloribus conquereretur, nec tamen leuissimum motum, cum et ulcera iterum sicca essent, efficere posset. Exinde puto, irritantia, vbi sensus superfuerit, plus nocere, quam iuuare, eaque, quae tonum fibrarum muscularium restituant, praefenda esse, quo pertinent oleosa, aromatica, cum salinis corporibus coniuncta, quibus balnea roborantia martialia iungi debeant. Vesicantia vero et alia neruina irritantia, externe applicata, in aliis, in quibus sensus magis deficit, quam motus, praefenda sunt roborantibus, quae in hoc statu, fibram muscularem siccando, motum difficiliorem reddunt, elasticitatemque minuunt. Quae si bene ideo administrantur, sequelae apoplexiae, de quibus supra dixi, saepissime vel prorsus euitari poterunt, vel leuiori in gradu apparebunt et faciliorem adeo sanationem praebent.

§. VIII.

*De nimis senum vigiliis, nimio eorum somno
et morbis faucium.*

Ad morbos senibus proprios, quorumque caussae etiam in cerebro neruisque saepe quaerendae sunt, vigiliae nimiae vel somnus nimius iure referri debent. Saepe nimirum fit, vt secretiones consuetae impeditae, vel
laxi-

laxitas vniuersalis, vel nimio impetu accedens ad cerebrum sanguis, qui motum humorum interiorum auget, caussae vigiliarum existant, quae apto ordine diaetae totiusque regiminis sensim sensimque remoueri debent, cum subito hoc fieri vix possit, praesertim si simul animi affectibus nimis incitati sint. Non raro vigiliarum caussae latent in infimo ventre, cum multi senes difficulter digerendos cibos pro coena adhibeant, qui flatus generant et, ob consensum neruorum ventriculi cum cerebro, irregularem motum humorum ibi producant; quae caussae euacuantibus aptis, antispasmodicis et ipsa sanguinis missione, qua tamen rarissime, in spasmo nempe a sanguine orto, opus est, tolluntur. Alter morbus huic oppositus, somnus scilicet nimius non minorem meretur attentionem; cum torporem neruorum insignem ac debilitatem indicet, et maximo vtique cum periculo semper coniunctus sit. Signum et nuncius plerumque apoplexiae, vel grauioris laesionis cerebri, inflammationis latentis, abscessus, vel extrauasatae lymphae est; quapropter indicatio ad haec omnia dirigenda et vera caussa omni studio detegenda est. Praestant inde medicamenta, quae humores tenaces resoluunt et ad excretionem disponunt, vel a capite versus inferiora deriuant, quo etiam vesicantia et emissio sanguinis per varia media pertinent. Haec de capitis proprie sic dictis morbis sufficiant. Non raro porro videmus senes de posteriori parte faucium cum capite arcte coniuncta male affecta conqueri, ac de difficultate deglutiendi, cuius rei caussae plures inueniuntur. Ossa, quae partem oris interioris constituunt, sicca reddita et interstitiis cartilagineis priuata, claudunt iam quodammodo orificium, vel angustius saltem reddunt, ac musculorum

rum

rum deglutitioni dicatorum fibrae constrictae ob elasticitatem imminutam, nec possunt illud dilatare, nec iterum satis constringere, quapropter deglutitio difficilis reddatur necesse est. Deficit copia sufficiens succorum in ore affluentium, quoniam omnes secretiones multo parciores fiunt, vnde neque lubricatur sufficienter os, oesophagusque. Constringitur et oesophagus ipse a spasms, senili aetati valde communibus, adeo, vt cauum eius quam paruum cibos non possit transmittere, cum simul nerui afficiantur et nimis facile irritentur. Alia caussa posita est saepe in relaxatione fibrarum muscularium oesophagi et debilitate neruorum singulari, vnde et senes saepius, quam iuuenes ad anginam disponuntur, quae descensum ciborum quam creberrime impedit, quoniam humores ibi facillime stagnant et inflammationem generant.

§. IX.

De morbis thoracis.

Thoracis viscera, valde subtili structura nimirum praedita, omni tempore quidem facillime laeduntur, imprimis tamen in statu senii vbi organa haec, sanguine et aëre semper affluente irritata, tandem tonum suum et vires amittunt, quibus ex caussis deinde variis morbis occasio paratur. Inter omnes vero morbos phthisis senes quam maxime corripere putatur, quoniam caussae huius morbi in ipso corpore senili latere videntur, sed haec vulgaris opinio quandam restrictionem, vti quidem existimo, debet accipere. Etenim etsi negandum non est, interdum phthisin senes inuadere, saepissime tamen ex-

C

per-

pertus sum, illum morbum, quem pro phthisi habeant, alio in loco sedem suam, quam in pulmone, saltim ab initio habere, atque ab aliis causis produci, indeque bene distingui a phthisi pulmonali debere. Colligitur nempe ob pulmonis debilitatem ac laxitatem pituitae magna copia, quae, in sanguinem transiens, obstructiones gignit et secretiones humorum lymphaticorum, salivarium, aliorumque impedit. Appetitus ex his causis imminuitur, febris ac tussis cum eiectione pituitae accedit, emaciatur corpus adeoque senex ex defectu nutritionis moritur, pulmone quidem sicco ac debilitato, nullis vero vlcibus obfesso. Est alius adhuc morbus, ubi magna copia pituitae ad pulmones dirigitur, in partibus inferioribus saepe sedem habens et profundioribus, et per os tam large eiicitur, ut omnes putent, vomicas in pulmone sedem habentes, eam effundere, cum post mortem instituta dissectio saepe doceat, totum viscus ab omni labe liberum esse. Exposuit hac de re nuper clare ac perspicue Excellent. MURRAY, Professor Goettingensis celebr. in programme *de phthisi pituitosa*, ubi causas, signa diagnostica et prognostica morbi exemplis auctorum et aegrorum ac sui ipsius fratris confirmavit. Tussis convulsiva sicca, vel humida non minus vexat senes, quam phthisis antea descripta, cuius causae etiam saepius occurrunt et magis in iis, quam in iunioribus latent. Affluxus acrim humorum in ventriculo vel pulmone vel aspera arteria irritat nervos et fibram spastice constringit, qui, nisi aptis laxantibus, ipsisque emeticis impeditur, periculum affert senibus et debilitatem summam, atrophiam, ipsamque apoplexiam interdum creat. Observatur in hac tussi angustia praecordiorum difficilisque re-

re-

respiratio, quae a diaphragmate, versus pectoris cauitatem a spasmodicis motibus intestinorum pulso, oritur, vnde asthma non incongrue in conuulsium et flatulentum distinguitur; ac saepe pro morbo ipso, cuius tamen symptoma tantum est, habetur. Oritur ex his diuersis morbis, quos iam enarrauimus, vel ex vno alteroue eorum alius, valde communis, catarrhus scilicet suffocativus, cuius causae semper in laxitate, vti et in copia nimia feri versus pectoris viscera directa ponendae sunt, indeque etiam tantum resoluentibus ac euacuantibus curari vel saltem leuari debent. Lympha in vasis coacervata, atque coagulata obstructionem vasorum efficit, quae, cum secundum ramos venarum sese formet, iam inde ab antiquissimis temporibus sub polypi nomine plerumque describitur; ex qua causa saepius asthma vel difficilis respiratio etiam oritur; vel aqua colligitur, perspiratione interna in pericardio aucta, et hydrops pectoris generatur; qui morbi omnes plerumque remedia respuunt, et inter ratiore ac rarissima exempla referri debent, si sanantur. Restant quaedam affectiones, quae tamen rarius occurrunt, vt eiectio sanguinis per os et id genus alia.

§. X.

Morbi abdominis viscerum.

Plane aliam structuram cum viscera abdominis habeant, etiam aliis morbis obnoxia sint necesse est, quorum nunc quaedam exempla enarrabimus. Ostendimus iam sub initium huius libelli, vires digestionis quam maxime in senibus

debilitatas esse, qua ex causa et ventriculus atque intestina partim varia alimentorum genera non ferre possunt, partim non bonum exinde praeparare chylum, quoniam fibra muscularis debilitata motum peristalticum perficere nequit. Oriantur hinc varia incommoda necesse est, quae tamen omnino, si defectum appetitus, nauseam ac vomitum exceperis, inter leuiora numerantur et remediis leuioribus saepissime mitigari, quin adeo tolli possunt. Inter grauiora mala iure refertur colica, scilicet spastica constrictio intestinorum, quae quamquam a variis causis v. c. ab alimentis, quae multum aëris continent, item a debilitate intestinorum, vel neruorum oriri potest, tamen tunc demum maximo cum periculo videtur coniuncta, si ab haemorrhoidibus vel suppressis vel nimis originem suam traxit. Attendendum tunc imprimis a medico practico est systema venae portarum, quod facile obstrui et ad eiusmodi morbos senem disponere potest. Quamdiu haec sanguinis excretio per vasa haemorrhoidalia durat et ordinem seruat, corpus a variis iisque grauissimis morbis liberatur. Quando vero ista ob structuram solidorum in senes mutata, aliamque indolem fluidorum ac in iunioribus interrumpitur, congestiones sanguinis ad inferiores partes minus consuetas fiunt, sanguis in vasis intestinorum haeret, et ibi ob copiam neruorum eorumque pressionem plerumque spasmos, inflammationes multaque incommoda alia valetudini funesta procreat. Ad nimium fluxum, qui vires senis debilitat et laxitatis intestinorum insignis indicium est, senes disponuntur, si regimen calidum in genere, praesertim potum calidiorum nimis amant, de quo iam omnes conqueruntur
et

et quo efficitur, vt haemorrhoides non pro signo virium vitae et leuamine naturae, vti STAHLIUS voluit, sed pro vero morbo habendae sint. Quod si hic fluxus impeditur, cuius caussae variae esse et in rigiditate, vel collapsu vasorum vt plurimum quaeri possunt, non raro fit, vt sanguis, in mesenterio stagnans, glandulas obstruat mesenterii, hepar ipsum laedat, vel vlcera hinc inde in mesenterio gignat, quae humorem ichorosum, saepissime ibi haerentem et gangraenam ac sphacelum producentem, fundunt, quae omnia cum summis doloribus spasticis ob nervos inde laesos et obstructione alui pertinaci coniuncta sunt, plurima medicamina respuunt, nec nisi viam egrediendi sibi parent, morte plerumque finiuntur. In colica hac, a solo stagnante sanguine in vasis infimi ventris orta, accidit et interdum, vt inflammatio ibi et in vesica urinaria oriatur, cuius vasa hypogastrica cum illis arte coniuncta sanguinem per vrethram fundunt, quem morbum vulgo mictum cruentum dicunt, qui, nisi longe durat, non magnam molestiam creat, atque ab hinc inde stagnante sanguine, in vesicam demum effuso, plerumque oritur, et his obstructionibus sublatis, iterum tollitur. Si vero iste morbus cum stranguria graui vel ischuria coniunctus est, communiter ab haemorrhoidibus suppressis producitur. Tristis est conditio illorum hominum, quoniam, si sanguis haemorrhoidalis in vasis vesicae stagnat, spasmus vesicae summum gignit, qui egressum vrinae saepe per plures dies impedit, vsque dum obstructio in inflammationem abit, quae vasa destruit, quo facto sanguis et vrina summis cum doloribus effluunt. Nihil tunc auxilii afferunt medicamenta antispasmodica vel vrinam pellentia, sed sola

euacuatio artificialis vrinae per catheteres, medicamenta antiphlogistica, venaesectio, applicatio hirudinum, quo inflammatio non in gangraenam abeat, sed abscessibus finiatur, vbi plus vice simplici vidi, postquam per quosdam dies effluxisset sanguis, tandem cum vrina humorem purulentum, imo verum pus exiisse, idque per septimanas plures durasse, donec vlcera pura reddita et coalitio vasorum iterum facta esset. Vasa in vesicae internis parietibus tubercula faciunt, vt ad orificium ani, quae si cathetere disquiruntur, vt caussa mechanica, quae egressum vrinae impedit, consideranda, aptis remedijs tollenda, adeoque haemorrhoides, si fieri possit, in rectam viam dirigendae sunt. Inde id omnino in hoc morbo spectandum mihi videtur, vt ne inflammatio, quae ex omnibus signis patet, in gangraenam abeat, id quod in senibus valde debilibus vel sua sponte fit, vel punctione perinaei, quae vt plurimum commendatur, facillime efficitur. Colici dolores, qui tunc oriuntur, summi sunt, nec facile cum vllis alijs comparandi, ita vt fere nunquam medicamentis cedant, nisi huic indicationi apta adhibeantur et caussa efficiens perfecte cognita et remota fuerit.

§. XI.

Continuatio eiusdem argumenti.

Ex obstructo hepate et glandulis meseraicis induratis non raro porro hydrops, icterus, atrophia et cachexia oriuntur, in quibus omnibus methodus curandi plane alia multoque lenior, quam in iunioribus vsurpari debet, si quam spem concipere velimus, quamquam non negandum est,

est, ex plurimis horum aegrorum paucos tantum sanari et prope nullos perfectae sanitati restitui. Quod denique ad morbos renum et vesicae vrinariae attinet, experientia nos docet, senes imprimis calculi in renibus formationi obnoxios esse, quoniam magna copia mucii, ibi collecti, ob debilitatem organi occasionem ei praebet, quae febrem, dolorem summum in hac regione, conatum vomendi et levem inflammationem, quae tamen ab inflammatione intestinorum aut visceris vicini per signa pathognomonica bene distinguenda est, plerumque comites habere solet. Quod vesicam vrinariam spectat, ex musculosis firmis fibris constructam, ea vel laxitate vel strictura in senibus laborat, et inde duplicis generis vitia, quae hac divisione generali nituntur, in iis oriuntur. Laborant enim incontinentia vrinariae vel diabete, ubi lympham, quae ad usum corporis impendi deberet, cum vrina effluit, cuius morbi sedes mihi tamen potius in debilitate organorum digestionis et secretionis, glandularum mesaraicarum, nec non renum posita esse videtur, quia magna copia boni humoris lymphatici in vesicam confluit, et sic copiam vrinariae excernendae necessario augere debet, quamquam communiter ad morbos vesicae refertur. Ex altera causa, strictura scilicet nimia existit hoc, ut vel vrina cum dolore, id quod stranguriae nomine insigniuerunt, vel sine dolore, pauca tamen quantitate effluat, quod dysuriae appellatione expresserunt, vel plenaria obstructio eius obseruetur, quam affectionem ischuriam vocant, quae omnia, cum molestiam summam seni contrahant, a medico accurate disquirenda sunt iisque methodus medendi iusta adhibenda est.

§. XII.

§. XII.

Epilogus.

Nonnulli quidem morbi adhuc supersunt, qui in externis et internis senilis corporis partibus sedem figunt, ut inflammationes leuiores, morbi systematis lymphatici, ex quo genere sunt rheumatismus, arthritis, podagra, scorbutus, scabies et ulcera malae indolis, quae fortasse ad tractationem pertinere videantur, sed silentio eos praeterimus, quoniam alii eorum iuuenibus aequae ac senibus proprii sunt; nec in structura aut humorum indole pro aetate diversa, sed in erroribus diaetae, vitae genere, antea in iuventute usurpato, quaerendi, et ut symptomata praecedentium malorum considerandi sunt; alii vero ex iis, quae antea proposuimus, facillime deriuari possunt, cum in mutatione solidorum et fluidorum crassorum, quae in senes fieri solet, causa mutationis subtiliorum fluidorum, ut lymphae, fundamento quam maxime firmo innitatur. Quapropter causae morborum illorum specialium ibi quaerendae sunt, prout id attenta observatio medicum, experientia edoctum, clare docet. Equidem porro scio, me in hac dissertatione morbos tantum nominasse, pauca de occasionali ac proxima causa itemque de symptomatibus dixisse, ac fere nihil de curatione in iis adhibenda proposuisse, sed statim ab initio consilium cepi, morborum stragem tantum hic colligendi, breuiter tractandi, nec nisi maxime necessaria addendi, ne limites libelli academici excederem, utque occasionem nanciscerer, viamque mihi munirem, ea in alio libello, si opportunitas scribendi oblata fuerit, ulterius persequendi et observationibus practicis illustrandi.
